

TEXTOS MIRONIANS “Reproducció VS original”

Walter Benjamin publicà l'any 1936 un article titulat “La obra de arte en la época de su reproductibilidad técnica”, on hi reflexiona sobre el valor de l'obra original en un temps en què tècnicament es poden aconseguir reproduccions perfectes. La mostra més evident és la fotografia i el cinema. Benjamin explica perquè, malgrat tot, l'obra original encara té un hàlit que la fa especial. És el que el filòsof alemany anomena “l'aura”, que defineix com “la manifestació irreplicable d'una llunyania” que la fa inabastable. Aquesta “aura” prové del valor cultural que l'obra d'art tenia en l'antiguitat davant del valor exhibitiu que predomina en l'actualitat. Antigament, l'obra d'art tenia bàsicament un valor màgic i religiós i es creava sota aquestes premisses, fins i tot n'hi havia que no podien ser vistes per tothom, només una elit, els grans sacerdots, podien gaudir de l'obra d'art. Però ja els grecs van crear tècniques de reproducció fonent i encunant bronzes, terracotes i monedes. Més tard la xilografia va permetre la reproducció de dibuixos, - abans fins i tot que aparegués la impremta -, i per tant, la reproducció de la literatura. A l'Edat Mitjana el gravat en coure i l'aiguafort s'afegeixen a la xilografia, fins arribar al segle XIX quan totes aquestes tècniques de reproducció són superades, primer, per la litografia i després per la fotografia. La tècnica reproductiva acostava l'obra d'art a les masses i, per tant, trenca aquella llunyania que ens definia l'aura de l'obra d'art.

Per altra banda, l'existència dels museus és relativament moderna (uns tres segles). Tot d'una, una imatge religiosa que fins aleshores tenia una “presència espiritual” (pels assistents a una determinada església) adquireix el valor d'obra d'art. Tampoc Velázquez va pintar Las Meninas amb la finalitat que estigués exposada en una sala del “Museo del Prado”. Els museus neixen per agrupar obres que estaven fins aleshores disperses. De la seva presència com a conjunt o de les confrontacions que s'esdevenen entre elles, neix una nova interpretació d'aquestes obres. És una experiència intel·lectual per al visitant.

Des d'aleshores l'obra d'art es crea majoritàriament amb finalitat exhibitiva, per tant la finalitat màgica i religiosa deixa pas a la funció estrictament artística. Però, malgrat tot, ens podem preguntar quina és l'aura d'una obra original de Miró, de Picasso o d'altres grans artistes? Existeix aquella llunyania, aquella inabastabilitat de la qual ens parlava Benjamin? Avui dia qualsevol obra la podem veure reproduïda en molts llibres i, fins i tot, en les mides originals, per tant les podem tenir molt pròximes, però l'obra original continua inabastable en molts aspectes. El caràcter exhibitiu de les obres creades i la professionalitat de l'artista fa que aquestes obres tinguin un preu, moltes vegades inassolible per la majoria. L'especulació, la moda i altres factors aliens a la pròpia qualitat de l'obra converteixen aquesta, en autèntics tresors.

El comerç de l'obra d'art la converteix en una mercaderia dins d'un mercat

específic: esdevé un “valor de canvi”. Però quin seria el seu valor d’ús? Probablement tan sols en té pel seu autor, el que motiva la seva creació. Avui en dia en què la majoria d’obres que tenen existència pública estan en museus o en col·leccions privades i que de tant en tant s’exposen o es reproduïxen en catàlegs, pels visitants o lectors esdevenen un “valor cultural” a incorporar a l’imaginari cultural, al coneixement de cadascú i que adquirim (normalment) mitjançant una entrada o la compra del catàleg.

Continuant amb Benjamin, les obres d’art també presenten una “aura” que va més enllà del “valor de canvi”. Què ha volgut expressar l’autor? Quins sentiments l’envoltaven durant la seva creació? Només el propi artista ho sap i, de vegades, ni ell ho pot explicar. Malgrat que crítics i estudiosos ens ho intentin analitzar, és impossible arribar a copsar totalment el sentiment de l’artista. Aquesta és l’autèntica aura de l’obra d’art.

Així arribem al nus de la qüestió: quin valor tenen les reproduccions de les obres de Picasso i Miró? Al Centre Picasso d’Horta i al Centre Miró de Mont-roig s’exposen reproduccions facsímil de les obres que ambdós artistes realitzaren en les estades a aquests dos pobles. Quin valor té la reproducció davant l’obra original?

Hi ha dos motius importants que fan que aquestes reproduccions, no només siguin vàlides, sinó també imprescindibles.

El primer és l’acostament de l’obra allà on va ser creada. Evidentment aquestes reproduccions exposades a París, New York o Tokio no passarien de ser una anècdota, però vistes a Horta o a Mont-roig tenen un valor més enllà de l’estètica, és un intent de copsar l’aura de l’obra. Moltes d’aquestes obres són paisatges, quan les mirem el que estem veient és la interpretació que n’ha fet l’artista. Si no en sabem res més, aquesta reproducció simplement és un acostament estètic a la creació artística. Però el fet que la puguem veure a l’indret on s’ha inspirat el pintor, veient les mateixes muntanyes, respirant el mateix aire, tot passejant pels mateixos indrets on van viure Miró o Picasso, els originals dels originals, ens permeten d’entendre els llaços entre el pintor i el poble; és a dir, estarem molt més a prop de comprendre què sentia Picasso quan pintava La Bassa d’Horta o quan Miró pintava La Masia; ens acostarem, el màxim possible, a l’aura de l’obra.

El segon motiu és el poder veure totes les obres juntes. Encara que estiguéssim davant de La fàbrica d’Horta a Sant Petersburg o davant de La Masia a Nova York no ens faríem idea del que representen aquestes obres perquè, per entendre-les, cal veure tot el conjunt de l’obra que es va fer a Horta o a Mont-roig i com va anar evolucionant. Reunir tots els originals en una sola exposició és pràcticament impossible, i menys a l’indret on van ser creades. Aplegar totes aquestes obres ha estat possible gràcies a les tècniques reproductives que ens permeten veure unes obres molt pròximes a l’original, al Centre Picasso i al Centre Miró. Està clar que per molta qualitat que tinguin els facsímils, els colors no seran idèntics, ni podrem apreciar el gruix de la pinzellada, però podrem veure plegats els paisatges que l’ull d’uns genis van copsar: estarem molt a prop de la creació artística.

André Malraux proposava la creació d’un “museu imaginari” (1954). Per exemple, un llibre amb reproduccions d’obres de diversos artistes escollides pel seu “editor”, la qual cosa generaria una nova lectura d’aquestes obres. Les propostes del Centre Picasso i Centre Miró també tenen una mica de “museu imaginari” però dedicats al mateix artista.

Normalment en un museu el visitant veu obres de diversos artistes que, en el millor dels casos, configuren les grans èpoques de l'art. En el cas dels museus monogràfics dedicats a artistes s'hi pot fer una lectura de l'evolució de la seva obra; malgrat tot, sempre hi ha odiosos buits que resulten difícils d'omplir. En tots els casos, si deixem a banda aquella "aura" de l'artista, són obres originals situades en un ambient allunyat del context original i del propi procés de creació de l'artista (aquest copsava aquella realitat original).

En el Centre Picasso i el Centre Miró resulta important la interacció entre les obres (reproduïdes) exposades. Corresponen a una certa unitat "d'acció", és el mateix espai (context) en què es va produir la seva creació i responen a uns intervals de temps limitats. Un determinat context, un indret amb un component etnogràfic (costums) i en un moment històric, genera uns elements de creativitat en l'artista que es concreten en una sèrie d'obres. Posteriorment, només ajuntant-les en el mateix entorn (encara que siguin reproduccions) i presentant-les adequadament podem, potser, intuir la raó oculta d'aquella "aura" de l'artista. Tanquem el cercle.

A aquell "valor cultural" que adquireix el visitant d'una exposició, en aquest cas, podem afegir-li una plusvàlua vivencial. Per aconseguir-ho, cal aportar informació annexa explicativa anotant, més que analitzant (això es deixa al visitant). O bé, anant més enllà, als estudiosos o crítics se'ls hi aporta una valuosa informació contextual. Per la qual cosa es prioritza la informació (és un sistema denotatiu) i partint d'aquesta, es pot fer una lectura dels significats de l'obra (connotació). Per això, diem que la nostra no és una proposta artística en el sentit estricte de la paraula, és una proposta cultural, un centre d'interpretació de l'obra de Miró i Picasso en relació amb Mont-roig i Horta.

S'acaba de publicar el llibre "El museo ideal de Picasso" (Lunweg, 2006) de Juan J. Luna, conservador del Museo del Prado, que repassa les obres fonamentals de l'artista. El seu subtítol és "La colección que nunca existió".

El Centre Picasso (d'Horta de Sant Joan) i el Centre Miró (de Mont-roig del Camp) us proposen aquest acostament imprescindible i únic a l'obra de Miró i de Picasso.

Elias Gaston / Martí Rom (2007)